

Hlasují pro profesionální armádu

(Shrnutí závěrů semináře)

Profesionální armáda je téma, které začíná stále více a více rezonovat v celé Evropě. Stále větší počet zemí se připojuje k tomuto systému zajištění národní bezpečnosti a Klub Mediator (člen tzv. Windsorské skupiny, která vznikla v r. 1993 jako nadstranická organizace, jež si klade za cíl iniciovat program politické obnovy v zemích střední Evropy)

je toho názoru, že diskuse na toto téma by měla začít i v ČR. Pozvání k vystoupení na semináři věnovaného profesionalizaci armád přijali zástupci tří evropských zemí, které již profesionální ozbrojené síly mají. Byli to zástupci ministerstev obrany Británie, Nizozemí a Belgie, kromě nich se semináře zúčastnili také zástupci tří středoevropských zemí, České republiky, Maďarska a Polska.

Nebylo to první setkání tohoto typu. Klub Mediator zorganizoval v ČR již několik seminářů. V roce 1994 to byl např. seminář „NATO: Nutnost rozšíření“ (viz VR 3/94), v r. 1995 seminář o roli ozbrojených sil v demokracii, v r. 1996 seminář o mediálním pokrytí zahraniční a bezpečnostní politiky a o spolupráci médií a lidmi, kteří se zabývají bezpečností a zahraniční politikou. V r. 1997 byl zorganizován seminář na téma „Kolik bude stát členství ČR v NATO“, a konečně v roce 1998 seminář „Profesionální armáda: klady a zápory“, jehož cílem bylo dát podnět k zahájení diskuse na dané téma. S některými příspěvky, které byly na tomto semináři předneseny, vás v tomto čísle VR seznámíme.

* * *

Odpůrci profesionální armády obvykle uvádějí dva argumenty. Upozorňují na to, že vojenská služba stmeluje národ, že každý občan má a musí cítit za obranu zodpovědnost. Druhý argument je vážnější. Profesionální armáda je prý drahá.

Stoupenci profesionalizace armády naproti tomu uvádějí, že všeobecná branná povinnost u nás stejně fakticky neexistuje, protože velké množství povolanců dává přednost náhradní civilní službě. Nikdo také seriózně nespočetl, oč dražší by bylo dvacet tisíc profesionálních vojáků než nepříteli dobře vyzbrojené vojsko, ve kterém slouží branci většinou jen z donucení.

Ale i kdyby to bylo dražší, za lepší zboží, a v tomto případě důležité, se připlácí. Profesionální armáda je výkonnější, akceschopnější a měřeno poměrem „náklady verzus kvalita“, také levnější než tradiční vojsko. Mimo to se výzbroj natolik zmodernizovala, že je téměř nemožné naučit se ji za rok ovládat. A zkušenosti z Belgie a Nizozemska, které ukončily profesionalizaci zhruba před rokem, ukazují, že profesionální armády mohou být i levnější. Je totiž čím dál méně efektivnější vycvičit vojáka, který svou odbornost užívá jen rok.

Ve Francii byla profesionalizace vyhlášena v roce 1996, prakticky se začala provádět o dva roky později, zakončena bude v roce 2000. Francouzský příklad by nám mohl pomoci i v tom, že zde – stejně jako v ČR – byly předkládány kompromisní návrhy jak postupné, tak dílčí profesionalizace. Tyto koncepce však generální štáb francouzské armády po pečlivém zvážení odmítl. Ve Francii zvítězil jeden základní poznatek: ozbrojený konflikt podobný druhé světové válce je dnes nepravděpodobný. Naproti tomu nejsou vyloučena střetnutí typu války v Perském zálivu v roce 1991 nebo zásahů na Balkáně. Pro ně je moderní, perfektně vycvičená a mobilní armáda přímo předurčena.

Británie přistoupila k budování profesionálních ozbrojených sil nejdříve. Poslední tzv. voják základní služby opustil britské ozbrojené síly v r. 1962. V zemi existuje celonárodní konsenzus v tom, že profesionální armáda plně vyhovuje potřebám. Británie, podle slov účastníka semináře plk. Roberta Aitkena, dává v oblasti ozbrojených sil přednost „kvalitě před kvantitou“.

Nizozemí začalo s výstavbou profesionální armády po skončení studené války. Přechod k novému systému se uskutečnil v rámci rozsáhlé redukce a restrukturalizace ozbrojených sil. Proces byl zahájen v r. 1992 na základě schválení desetiletého plánu rozvoje. Přechod k profesionální armádě byl uskutečněn v podmínkách snižujícího se rozpočtu na obranu. Finanční prostor pro provedení tohoto kroku byl vytvořen rozsáhlou redukcí početních stavů.

Také Belgie začala budovat profesionální armádu po skončení studené války. Přechod k novému systému se uskutečnil v rámci rozsáhlé redukce a restrukturalizace. Redukce však na rozdíl od Nizozemí nebyla provedena rovnoměrně uvnitř celých ozbrojených sil. Snižování stavů se dělo především snížením rekrutace nových vojáků. Tento způsob však přinesl do belgických ozbrojených sil problém postupného stárnutí a zvyšujících se nároků na osobní výdaje. V ozbrojených silách vznikla demografická „díra“, která bude představovat problém daleko do budoucnosti. Ale i tak lze konstatovat, že proces byl v zásadě úspěšně zvládnut. V Belgii, stejně jako v Nizozemí, došlo k přechodu k profesionální armádě v rámci mírně se snižujícího obranného rozpočtu.

Účastníci ze zemí střední Evropy ve svých vystoupeních na semináři věnovali pozornost aktuální situaci v ozbrojených silách svých zemí. Všichni se shodli v tom, že **členství v NATO představuje zásadní přelom ve vojenském uvažování**. Shoda panovala i v tom, že ozbrojené síly těchto zemí prošly po roce 1989 rozsáhlými reformami a redukcemi. Proces však není dokončen a bude nutně pokračovat dále. Česká republika, Maďarsko i Polsko zatím počítají se zachováním principu branné povinnosti. Ve všech těchto zemích se stále častěji ozývají hlasy, které doporučují začít uvažovat s možností budování ozbrojených sil.

Diskuse ukázala, že rozhodujícím faktorem přechodu na systém profesionální armády se stanou **budoucí úkoly ozbrojených sil**. Účastníci semináře se shodli v tom, že hlavní úkolem ozbrojených sil i nadále zůstává bojeschopnost v *konfliktech vysoké intenzity*. Ostatní druhy operací jsou rovněž důležité, ale nikoliv ve stejné míře. Platí to, že voják připravený pro boj v konfliktu vysoké intenzity je schopen zvládnout misi OSN. Naopak voják připravený pouze pro mírovou misi, není schopen zvládnout boj v konfliktu vysoké intenzity.

Bude tedy mít Česká republika profesionální armádu? Hlavní argumentem v naší republice proti profesionální armádě je její finanční náročnost.

Ve skutečnosti ale otázka nezní „dražší – levnější“. Je to otázka efektivity použití ozbrojených sil vzhledem k těm misím, které mají splnit. Mise jsou stanoveny politickým zadáním, jsou limitovány vyčleněným rozpočtem, které je vláda schopná svým ozbrojeným silám dát. Profesionální armáda by byla nepochybně náročnější než současný model. Na druhou stranu je otázka, zda by její efekt nebyl vyšší než náklady: v Nizozemí zůstaly výdaje na obranu stejné, v Belgii dokonce poklesly.

* * *

Naši politici se k myšlence profesionalizace armády stavěli zatím spíše skepticky. Dnes možná nastává v jejich myšlení obrat. Důkazem toho je předseda výboru pro obranu a bezpečnost Parlamentu ČR Petr Nečas, jehož příspěvek ze semináře uvádíme na jiném místě.

Profesionální armádu nelze budovat jen na základě politického zadání. Je třeba analyzovat, začít přípravné práce, postupně změnit strukturu ozbrojených sil, více zvyšovat podíl krátkodobých závazků, vojáků na kontrakt. To je úkol, o kterém je nutno uvažovat, podle gen. P. Voznici, jenž byl také účastníkem semináře, minimálně v desetiletém horizontu.

S částečnou profesionalitou se počítá okolo roku 2003. Počáteční krok k danému cíli se již uskutečnil. V Liberci vznikla první plně profesionální jednotka – chemická rota – která od 1. dubna letošního roku podléhá velení NATO v Bruselu.

Použité prameny:

- * Sborník ze semináře „Profesionální armáda: klady a zápory“, 24. 11. 1998. PSP ČR Praha.
- * Profesionální armáda. Proč ne po francouzsku? MF Dnes 18. 11. 1998.
- * Politici volají po profesionální armádě. Lidové noviny 10. 2. 1999.

Vstupem do NATO končí jedna etapa našeho zapojování do západních bezpečnostních struktur, etapa přibližování. Dnem vstupu začíná další etapa, etapa integrování se do těchto struktur. A to znamená, že je před námi nejméně deset let tvrdé práce, pokud budeme alespoň tak úspěšní, jako byli ve své době naši západoněmečtí sousedé. Vždyť plně integrace západoněmeckých ozbrojených sil do struktur Aliance bylo dosaženo v rozmezí 10–15 let.

*Ing. Jarmír Novotný, první náměstek ministra obrany ČR
Česká republika v NATO (sborník)
Česká atlantická komise, Praha 1999*